Н. І. ПАШКОВА

Київський національний лінгвістичний університет

м. Київ, Україна

Електронна пошта: pashkova.nadia@gmail.com

<https://orcid.org/000-0002-2567-8235>

АРХІТЕКТУРНІ НАЗВИ, МОТИВОВАНІ ДІЄСЛОВОМ *STATI /STAVITI, В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ТА МОВАХ БАЛКАНО-СЛОВ'ЯНСЬКОГО КОНТИНУУМУ

У статті досліджено семантику та внутрішню форму архітектурних найменувань, мотивованих індоєвропейським за походженням спільнослов'янським дієсловом **stati / staviti*, в українській мові та її діалектах, а також їхні паралелі у мовах балкано-слов'янського континууму. Балкано-слов'янським мовним континуумом ми називаємо суцільний лінгвальний простір Балкан, Карпат і Славії.

Загалом проаналізовано укр. *стайня, стан, стая, застайка, стаєнка, стоїще, стодола, стина*; пол. *stania, stań, stajnia, stajna, stajno, staj, staja, stodola*; чес. *stání, stájňa, stáj, stáje*; чес., слц. *staj, staja, stajna, stodola*; слц. *stajňja, stajeň, stajňa, staň, staňa, stajenka, stajňa, staja*; чес., слц., слн. *stavba, stája, stajna, stajnica, stavisko*; чорногор. *štala*; слн., серб., воєв. *staj, stajnica*; болг. *стѣна*; болг., воєв., макед., серб., хорв., чорногор. *staja*; болг., серб. *стан*; слц., хорв., чес. *stan*; макед. *станови*; рум. *stîină*; грец. *στάνη*; угор. *eszténa, sztajnya* з великою кількістю словотвірних і фонетичних варіантів.

На основі семантичного та словотвірного аналізу лексичного матеріалу сформульовано висновки про те, що досліджені лексеми утворено за спільноєвропейськими номінативними моделями назв житла та приміщень для худоби, мотивованих дієсловами зі значенням 'ставити'. Визначено, що номінативні моделі та семантика назв, яка відбиває різне призначення споруд, зумовлені певним відтінком значення дієслова-мотиватора. Розглянуті архітектурні назви утворені за двома продуктивними словотвірними моделями 'будувати' — 'будівля' та 'ставити, класти' — 'резервуар, приміщення'. Назви приміщень для худоби утворені за фінитивною номінативною моделлю, в основі якої лежить призначення, функції і значення дієслова 'розташовувати, розміщувати' (*стайня* 'місце, куди ставлять або де стоїть худоба'), а назви будівель для людей утворені за каузативною номінативною моделлю, в основі якої лежить значення дієслова 'ставити, будувати' (*ставба*). Окремими групами виділяються східно-, південно- і західнослов'янські утворення та взаємні запозичення між слов'янськими мовами та мовами карпато-балканського континууму.

Ключові слова: українська мова, балкано-слов'янський мовний континуум, назви споруд, номінативна модель.

- SDYa Sreznevskij I. I. (1989). Slovar' drevnerusskogo yazyka. Vol. 3. Moscow: Kniga. [In Russian].
- SUM Slovnyk ukrainskoi movy: in 11 vols (1989). I. K. Bilodid (Chief Ed.) etc. Vol. 9. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
- Szymczak Szymczak M. (1962–1973). Słownik gwary Domaniewka w powiecie Łęczyckim. T. 1–8. Wrocław; Warszawa; Kraków: PAN.
- Tamás Tamás L. (1966). Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen. Budapest.
- Tolstoj Tolstoj I. I. (1982). Serbskohorvatsko-russkij slovar'. Moscow: Russkij yazyk. [In Russian].
- UNHS Ukrainsko-novohrets'kyi slovnyk (2008). N. F. Klymenko (Ed.). Kyiv: Ukrainka entsyklopedia. [In Ukrainian].
- ZVSZ Základní všeslovenská slovní zásoba (1981). F. Kopečný (Ed.). Praha: Academia.

N. I. PASHKOVA

Kyiv National Linguistic University

Kyiv, Ukraine

E-mail: pashkova.nadia@gmail.com

<https://orcid.org/000-0002-2567-8235>

**ARCHITECTURAL NAMES DERIVING FROM THE VERB
*STATI/ STAVITI IN THE LANGUAGES OF THE BALKAN-
SLAVIC CONTINUUM**

The article examines the semantics and internal form of architectural names motivated by the common Slavic verb **stati / staviti*, which has the Indo-European origin, in the Ukrainian language and its dialects, as well as their parallels in the languages of the Balkan-Slavic continuum. We call the Balkan-Slavic lingual continuum the integrated lingual space of the Balkans, Carpathians and Slavia, which includes the languages of the Balkan Peninsula, as well as all Slavic languages, not only those that are part of the Balkan language union.

In particular, ukr. *stajnja, stan, staja, zastajka, stajenka, styna, stodola*, pol. *stania, stań, stajnia, stajna, staj, staja, stodola*, chech *stání, stájňa, stáj, stáje*, chech and slovak *stajna, staj, staja, stodola*, slovak *stajeň, stajňa, stajňja*, chech, slovak, slovenian *stavba, slovenian stajeň, stajňa, stajňja, stavisko, štala*, blg. *stuna*, blg. and mak. *staja, blg., srb., slvc., croat, chech stan, srb., vojev. staj, staja, stajnica*, croat., montenegr. *staja*, sln. *staj, stája, stajna, stajnica*, blg., srb. *stan*, mak. *stanovi*, rom. *stîină*, gr. *στάνη*, hung. *eszténa*, and their phonetical and morphological variants have been studied.

Based on the semantic and word-formation analysis of the lexical material, conclusions are drawn that the studied words are formed on the basis of common European nominative models for names of housing and livestock premises, motivated by verbs with the meaning 'put'. It is determined that the nominative models and semantics of names, which reflect the different purpose of buildings, are due to a certain shade of meaning of the verb-motivator. The considered architectural names are formed according to two productive word-forming models 'to build' — 'building' and 'to put' — 'reservoir, room'. The names of premises for livestock are formed according to the final nominative model, which is based on the purpose, functions and meaning of the verb 'to place' (*stable* 'place where cattle are placed or where they stand'), and the names of buildings for people are formed according to causal nominative model, which is based on the meaning of the verb 'to put, to build' (*building*). Separate groups are East, South and West Slavic formations and mutual borrowings between Slavic languages and languages of the Carpathian-Balkan continuum.

Keywords: Ukrainian language, Balkan-Slavic lingual continuum, names of buildings, nominative model.

Дата надходження до редакції — 21.12.2021